

СТОПАНСКА КОМОРА НА МАКЕДОНИЈА
Здружение на текстилната и кожарската индустрија

ИНФОРМАЦИЈА ЗА ТЕКСТИЛНАТА И КОЖАРСКАТА ИНДУСТРИЈА
ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Скопје, јуни 2021 година

ВОВЕД

Текстилната и кожарската индустрија претставува една од водечките преработувачки идустрии во земјава со значителни резултати во формирањето на БДП, високото апсорбирање на работка сила и извозот. За разлика од другите стопански дејности, во оваа област релативно повеќе дојдоа до израз претприемачките иницијативи на стопанствениците, остварени се повеќе деловни врски со странски партнери, што претставува основа за натамошен развој.

Процесот на глобализацијата, се поголемо вклучување во меѓународната економија, поставуваат голем број на предизвици пред овие индустрии како за националната економија така и за земјата во целина. Трудоинтензивниот карактер и можностите што ги дава за порамномерен регионален развој се карактеристики на оваа индустрија. Со самиот процес на реструктурирање на оваа гранка во развиените земји на Европската Унија и на селење на дел од нивното производство на други земји поволно се одрази и на Република Македонија со што се почувствува зголемена побарувачка и поповолни услови за лон аранжманите.

Структурниот развој на текстилната индустрија, односно на производството на текстил, облека и репроматеријали како и недостатокот на стратешко планирање во минатото, неповолно се одрази врз перформансите на оваа индустрија и нивото на нејзина развиеност.

За развојните можности на текстилната и кожарската индустрија големо значење има и добрата макроекономска политика во врска со стабилноста и условите на стопанисување. Се поголемата либерализација во условите на стопанисување, и се послободното дејствување на пазарните законитости придонесуваат за отвореност на економијата, за поголема достапност на странските пазари и за подобрување на конкурентноста на текстилната индустрија. Тука треба да се спомене дека и националното законодавство во врска со текстилната индустрија во значителна мера е усогласено и хармонизирано со законодавството на ЕУ.

Затоа, за да се стопираат негативните тенденции и започнат долго очекуваните позитивни движења во оваа многу важна дејност за македонската економија, неопходни се итни активности со наведените државни институции за преземање на мерки и активности на краток и долг рок.

Економски движења на текстилната и кожарската индустрија во Република Македонија

1. Производство

Производството на текстилните и кожарските производи во последните години, од 2005 година наваму, бележи негативна тенденција, како кај производството на текстилни ткаенини, кај производството на облека, така и кај производството на кожаза разлика од позитивниот тренд во некои години кај вкупното индустриското производство, и одделно кај преработувачката индустрија.

Верижни индекси на индустриско производство по дејности

	2007/2006	2008/2007	2009/2008	2010/2009	2014/2013	2019/2018
Р.Македонија	103.7	105.5	91.3	95.2	103	105
Преработувачка индустрија	105.2	106.3	90.7	92.5	103	109
Производство на текстилни ткаенини	92.7	101.6	67.4	115.4	108	101
Производство на облека:доработка и боење на крзно	85.5	79.6	88.3	95.3	114	92
Производство на кожа и производи од кожа	96	102,5	95	88	82	94

Покрај, позитивниот верижен индекс кај производството на текстилните производи 2008 во однос на 2007, или кај производството на облека во 2006 година, во однос на 2005 година, производството во 2009 година покажува намалување како резултат на кризата која ги продлабочи тековните проблеми во оваа дејност за да во 2010 година повторно имаме зголемување на производството како резултат на зголемените нарачки од страна на странските партнер. Во 2019 година во однос на 2018 година имаме зголемување на верижниот индекс на индустриско производство кај производството на текстилни ткаенини од 1% и намалување од 8% кај производството на облека и 6 % кај производството на кожа

Една од специфичностите на извозот од текстилната и кожарската индустрија е високата застапеност на лон производството, кој во производството на облеката и обувки константно учествува околу 93%, а само 7% отпаѓа на класичното производство. Отаму, оваа дејност е со висок степен на зависност од случувањата односно порачките за производство од странство.

Индекси на индустриско производство

	I-XII 2018 I-XII 2017	I-XII 2019 I-XII 2018	I-XII 2020 I-XII 2019	I-VI 2021 I-VI 2020
Р.Македонија	105,4	102,4	90,5	106,6
Преработувачка индустрија	106,5	100,9	90,1	110,9
Производство на текстилни ткаенини	109,9	107,5	88,8	109,5
Производство на облека: доработка и боење на крзно	95,3	92,7	86,1	92
Производство на кожа и слични производи од кожа	85,9	71,9	58,7	82,1

Според податоците за индустриското производство за 2020 година споредено со 2019 година, кај производството на текстилни ткаенини имаме намалување за 11,2%, а додека производството на облека има намалување од 13,9%, а кај производството на кожа тоа намалување е од 41,3%. За првото полугодие од 2021 година индустриското производство кај производството на текстилни ткаенини има зголемување од 9,5%, а додека производството на облека има намалување од 8%, а кај производството на кожа тоа намалување е од 17,9%.

2. Извоз – Увоз

Вкупниот извоз на текстилната индустрија од година во година вредносно се зголемува, така што од 405 милиони долари во 1998 година достигнал до 766 милиони долари во 2008 година, за да со појавата на економската криза во наредните години имаме намалување на извозот.

Структура на извозот на текстилни производи по сектори

	во милиони \$							
	2009	2010	2011	2015	2017	2019	2020	I-VI 2021
Вкупен извоз	2.691	3.301	4.455	4.489	5.671	7.187	6.633	4.107
Вкупен извоз на текстилна и кожарската индустрија	627,5	619,9	720,2	596,4	606,7	618,4	563,7	277,1
Текстилни ткаенини	45,5	56,4	61,8	67,1	80,4	87,6	121,7	65,6
Готови текстилни производи	582,0	563,5	658,4	529,3	526,3	485,3	412	198,1
Производство на кожа и слични производи од кожа						45,5	30	13,5

Вкупниот вредносен извоз на текстилната индустрија од година во година се зголемува, од 357 милиони долари во 2000 година, достигна 766 милиони долари во 2008 година, за да во 2010 година извозот изнесува приближно 620 милиони долари, а во од 2011 година извозот да изнесува 720 милиони долари со што учеството на извозот од текстилната индустрија во вкупниот извоз опаѓа од 30,9% во 1998 година на 17% во 2011 година. Во 2020 година извозот на текстилната и кожарската индустрија изнесува 563,7 милиони долари, и е 8,49% од вкупниот извоз на државата. За првата

половина од 2021 година извозот на текстилната и кожарската индустрија изнесува 277,1 милиони долари и е 6,75% од вкупниот извоз на државата.

Структура на увозот на текстилни производи по сектори

	во милиони \$							
	2009	2010	2012	2015	2017	2019	2020	I-VI 2021
Увоз на текстил	387.3	403.2	439.4	455.8	502.7	502.1	449.7	233.9
Увоз на облека	74.1	64.6	63.9	72.5	89.9	105.7	103.5	60.4
Производство на кожа и слични производи од кожа	70.6	67.8	90.8	89.5	104.1	104.5	86.7	50.6
Вкупно	532	535.6	594.1	617,8	696.7	712,3	639.9	344.9

Увозот на текстилни производи во последните 10 години нагло се зголемува. Во 2007 и 2008 година, увозот на текстилни предива и ткаенини е значително зголемен, па дури во 2013 година 553.4 милиони долари, а во 2020 година изнесува 639.9 милиони долари што значи се работи за увоз на репроматеријали кои се доработуваат во земјава и потоа се извезуваат како облека и обувки. Земјите како Германија, Грција, Италија, Холандија, кои се јавуваат како најголеми во остварувањето на лон извозот на облека, се јавуваат кај нас како земји од кои најмногу се увезува текстил односно репроматеријали.

Но забележан е висок раст и на увозот на облека, во чии рамки увозот од Кина и Турција е многу поконкурентен за нашите производители на домашниот пазар. Само во 2020 година увозот од Кина Турција Грција на облека и обувки изнесува околу 80 милини долари.

3. Вработување

Еден од клучните фактори за развојот на текстилната индустрија поради нејзиниот трудоинтензивен карактер претставуваат и човечките ресурси и нивните квалитативни карактеристики.

	2007	2008	2009	2016	2018	2019	2020
Вкупно вработени по сектори и дејности	434 041	434 858	426.252	534.200	579.668	629.482	789.552
Преработувачка индустрија	113 088	107 706	100.382	143.253	140.228	148.477	158.887
Производство на текстилни ткаенини	5 292	4 535	4.362	5.286	6.347	6.072	7.391
Производство на предмети за облека	38 556	35 638	35.376	30.919	33.761	36.616	36.543
Производство на кожа и слични	/	7.421	6.008	5.256	4.124	3.490	3.496

производи од кожа							
----------------------	--	--	--	--	--	--	--

Од вкупниот број на вработени во индустријата, околу 9 -10% отпаѓа на текстилната индустрија, а околу 37-40% во вкупниот број вработени преработувачката индустрија, што од аспект на вработувањето ја чини посебно важна дејност во вкупната македонска економија. Економската криза која ја зафати оваа дејност, резултира со намалување вработените за 5.370 лица во 2010 година во споредба со 2007 година, во 2012 година имаме 36.072 вработени, а додека во 2018 година е 36.270 вработени во текстилната индустрија и 4.124 вработени во кожарската индустрија и доколку продолжат негативните тековни состојби, голема е веројатноста дека тој број ќе се зголеми. Во 2020 година во производство на облека има 36.543 вработен, во производство на текстилни ткаенини 7.391 а кај обувки и кожа 3.496 вработени.

4.Плати, цена на труд

Просечни плати на ниво на стопанство и на ниво на текстилната индустрија

	2008	2009	2010	2013	2014	2020
Вкупно стопанство						
- Бруто плата	26.229	29.922	30.225	30.602	31.152	40.566
- Нето плата	16.096	19.657	20.553	20.847	21.273	27.182
- % на даноци и придонеси	39%	35%	32%	31.9%	31.9%	31.9%
Производство на текстил и текстилни производи	12.260	13.756	14.418	14.356	17.971	32.779
- Бруто плата	7.258	9.146	9.726	9.623	12.263	22.045
- Нето плата	41%	34%	32,54%	33.1%	31.7%	31.7%
- % зафаќање на БП по основ на даноци и придонеси						
Облека						
- Бруто плата	12,024	13,779	14.424	15.660	16.561	25.857
- Нето плата	7124	9.169	9.746	10.681	11.355	17.561
- % зафаќање на БП по основ на даноци и придонеси	40,8	33,5	32,4%	32.1%	31.4%	31.76%
Производи од кожа						
- Бруто плата	12,224	12,779	14.424	14.660	15.561	23.185
- Нето плата	7124	8.169	9.746	9.681	10.355	15.752
- % зафаќање на БП по основ на даноци и придонеси	40,8	33,5	32,4%	32.1%	31.4%	31.9%

Поради трудоинтензивноста на дејноста, **зафаќањата од бруто платите на вработените** се значителни и во голем степен се повисоки од повеќето земји во окружувањето. Само за пример зафаќањето од Бруто платата на преработувачката индустрија Хрватска изнесува пример 27,4 %, во Србија 27,8, а кај нас 32% при што во текстилната индустрија 32-33% , како резултат на повисоката основица за пресметка на придонесите за задолжително социјално осигурување (50% од просечната плата во РМ во претходниот месец), во споредба со реално исплатената плата.

Имено, издвојувањата по основ за социјално осигурување се зголемија со пресметувањето на давачките согласно просечната плата во државата, а не според според исплатената, што укажува на парадоксот придонес да се плаќа и на неисплатен износ од исплатена плата. Тоа услови губење на позитивниот ефект од намалувањето на стапката на персоналниот данок (рамниот данок) .

Тргувајќи од трудоинтензивниот карактер на текстилната и кожарската индустрија и можностите што тие ги даваат за развој на неразвиените региони и рурални краишта, императив е да се создадат поволни макро економски услови преку системско поттикнување на истата.

* * *

Со цел текстилната и кожарската индустрија да се стабилизира и започне да бележи позитивни движења во своите економски параметри, тоа мора да помине низ одредени структурни промени, како што тоа е направено во многу европски земји.

1. Првиот чекор е премин кон повисока фаза на услужното шиеење, односно повисока фаза на лон производство. Тоа би се реализирало, ако прво материјалите се увезуваат директно во Македонија, од источно азиските земји, секако по налог на работодавачот – партнер од ЕУ. Но за тоа, потребно е укинување на царинските давачки на основните репроматеријали за текстилната индустрија.

2. Од страна на државата да се обезбеди финансиска поддршка во процесот на автоматизација и модернизација на опремата наменета за производство. Имено, Република Македонија во однос на земјите во окружувањето има помала продуктивност што се должи на недоволната автоматизација на производниот процес и ова ќе предизвика миграција на странските клиенти во соседните земји кои се повеќе ја зајакнуваат својата конкурентноста (на пример, Бугарија, со високата автоматизација во производните капацитети, реализирана со поддршка на нивата Влада и со поддршка на ЕУ фондовите ја прави повеќе конкурентна во однос на Македонија, а Албанија која не е членка на ЕУ и која беше многу поназад во развојот на текстилната индустрија, сега поддржана од нивната Влада со огромни чекори се движи напред). Со цел да бидеме конкурентни во однос на опкружувањето, македонската текстилна индустрија мора да добие поддршка од државата во смисла на поволни кредитни линии, субвенции, обезбедувања преку користење на гарантни фондови итн. Тоа ќе овозможи да се направат вложувања во автоматизација на производните процеси, а со тоа подобрување на квалитетот и обезбедување на поголема продуктивност од страна на текстилните компании.

3. Третиот чекор на долгорочен план би бил повисока инвестиција во модернизација на производниот капацитет и промовирање на сопствени производи. Да се обезбеди државна поддршка како би се извршило пренамена од “Лон” – производство во класично производство т.е формирање на сопствен бренд кој ќе биде наменет за извоз, која беше една од основните цели на Стратегијата за развој на текстилната индустрија. Основната цел на стратегијата за развој на Текстилната индустрија беше придвижување од ЛОН кон производство со повисока додадена вредност. Анализите кои се прават укажуваат дека купувачите постепено ќе го напуштаат ЛОН моделот на производство и ќе бараат чист извоз, а понатаму и производ со вклучен дизајн. Во моментот 90% од извозот е на база на ЛОН производство и фактот дека се поголем број на нови купувачи бараат чист извоз, укажува на тоа дека компаниите ќе мора постепено да се прилагодуваат на овој модел кој бара инвестиции во неколку области, почнувајќи од човечки ресурси, нивна едукација, потоа модернизација на производниот процес (квалитетна организација на производството), па се до обезбедување средства за набавка на основен и помошен материјал.

Субвенционирање на ова придвижување, посебно во делот на преоѓањето од ЛОН производство кон чист извоз во голема мера ќе влијае врз опстанокот на овој сектор во Македонија. Самиот факт дека странските купувачи, ќе инсистираат на еден ваков пресврт укажува на важноста на овие промени, а текстилниот и кожарскиот сектор мора да се прилагодува на барањата на пазарот и поради тоа ни е потребна Владина поддршка која ќе овозможи премин од лон кон чист извоз, во прво време на сопствен производ со туѓа марка, за да после здобивањето со вакво искуство преминеме и во производство на сопствен брендиран производ. Средствата што за оваа намена се издвоени преку Министерството за економија се минимални и неможат да помогнат за поголемо придвижување во оваа област.

Покрај многуте проблеми со кои текстилната и кожарската индустрија во нашата земја се соочува во последниве години, тешката состојба во оваа индустриска дејност дополнително е отежната од економската глобална криза: ***Во тој контекст, како клучни проблеми кои ја оптоваруваат текстилната и кожарската индустрија се следните:***

1. Неопходно е намалување на царинските давачки за увоз на репроматеријали од земјите надвор од ЕУ, кои сега се 10% или пак да се изедначат со стапките на ЕУ за увоз на репроматеријали на 7,5% со што би се зголемила конкурентноста на македонските производи во Унијата, а со тоа и на извозот.

2. Повисока инвестиција во модернизација на производниот капацитет и промовирање на сопствени производи. Деловното окружување за финансирање обезбедува мал избор на инструменти, со релативно скапи извори на користење што се тешко достапни за повеќето текстилни фирми, така да голем број од нив сопствениот развој и тековното работење го финансираат од други извори, сопствени или туѓи, а пред се преку лон аранжманите. Затоа е потребно полесен пристап до поволните финансиски извори на средства, за кои бараме субвенционирање на каматите по кредитите, како би можеле дел од лон производството да се пренамени во класично производство наменето за извоз.

3. Превземање на сериозни мерки за сузбивање на сивата економија и нелојалната конкуренција од увозот на стоки без царина за домашниот пазар по дампинг цени, шверцот на текстилни производи и нивна продажба на зелените пазари од нерегистрирани субјекти како и подоследна примена на прописите за поседување на

атести и исполнување на други критериуми што ги примнува ЕУ сврзани со квалитетот на увозот на стоки

4. Да се реши проблемот со недостиг на стручен кадар за работа во текстилната индустрија, и да се воведат дополнителни стимулативни мерки од страна на државата, каде би се постигнало до зголемување на бројот на обучени текстилни работници. Има голем недостаток на млад и стручен кадар кој би работел во оваа дејност, второ проблем е големото иселување на населението од државава, како и покачувањето на платите кое не кореспондира со нивото на продуктивноста во оваа дејност. Со последното покачување на минималната плата таа ќе изнесува 58% од просечната плата на ниво на држава, а 80% од просечната плата во текстилниот сектор. Друг проблем е и тоа што 93% оваа индустрија се базира на лон-производство се увезува готов материјалот, кај нас само се доработува, шие пакува, а за тоа цената по единица производ е мала, а тоа е голем проблем на овие компании за продолжат со работа, а секако конкуренција се азиските пазари.

6. Приоритетно третирање на текстилната индустрија како **извозна гранка** и давање на системска помош во насока на експанзија на извозот.